

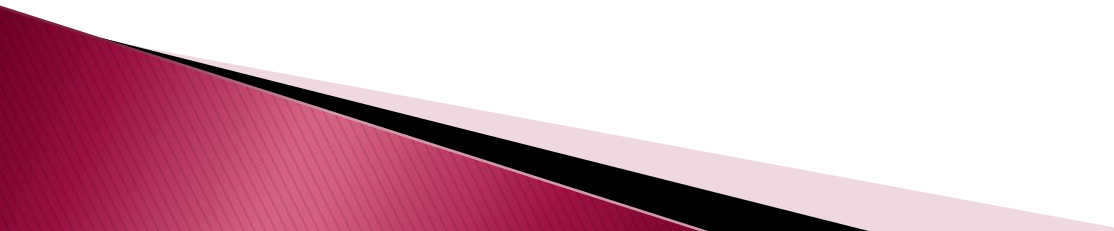
Lektura tekstów literackich a wychowanie do wartości

Oczekiwania wobec tekstów literackich

- ▶ Oczekiwania nauczycieli
- ▶ Oczekiwania szkoły

Czym jest wychowanie do wartości?

- ▶
- ▶
- ▶
- ▶

*wspólna lektura szkolna
nie powinna stanowić przesłanki wystarczającej
aby zabić*

*Z. Herbert, Rozważania o problemie narodu,
<http://www.bliskopolski.pl/poezja/zbigniew-herbert/studium-przedmiotu/rozwazania-o-problemie-narodu/>*

Młodzież a książka

Nie czuję się zaniepokojony, ponieważ pamiętam, że największe bestsellery ostatnich lat („Harry Potter”, seria o Mikołajku i saga „Zmierzch”) bez wyjątku należą do literatury młodzieżowej. Nie czyta więc, ale nie czyta Norwida i wykazuje się tu zdrowym instynktem właściwym zbuntowanym nastolatkom. Ale pod ławką czyta. Dość powiedzieć, że ostatni tom sagi „Zmierzch” liczy sobie siedemset dziewiętnaście stron. Dodajmy do tego, że powodzeniem cieszy się Sapkowski i w ogóle – gatunek fantasy, a wszystko stanie się jasne: młodzież szuka w literaturze głównie wampirów, wiedźm i czarów, szuka mrocznych baśni. A nikt mi nie powie, że mroczne baśnie to literackie badziewie.

Nie ma ani jednego tak głupiego Polaka jak statystyczny Polak. Aż tak złego jak ten statystyczny, obdarzonego aż tak złym gustem. Nie mieszka on ani w Mogilnie, ani we Wronkach, ani w Oświęcimiu. Nie ma komórki w Erze ani w Plusie. Można czytać książkę rocznie (choć trudno, bo to by wypadało kartka dziennie), można nie czytać żadnej, ale na pewno nie da się czytać pół książki rocznie (jak to czyni statystyczny Polak). Żeby czytać pół książki rocznie, trzeba być półgłówkiem. Bo z czytaniem jest tak, że jak się już przebrnęło przez pół książki, to już się jest mniej więcej wkręconym. Możliwe, że Statystyczny czyta pół. Ale każdy żywy czyta więcej lub mniej. A młodzież książki pożera.

*Michał Witkowski, Sabat czarownic, czyli listy bestsellerów,
[http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/1506380,1,kawiar-
nia-literacka.read](http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/1506380,1,kawiar-
nia-literacka.read)*

Dlaczego młodzież czyta?

W poszukiwaniu wartości rozrywkowych, eskapistycznych:

- ✓ dążenie do doświadczenia przyjemności,
- ✓ dążenie do osiągnięcia stanu dobrego samopoczucia,
- ✓ poszukiwanie relaksu,
- ✓ poszukiwanie innego świata, zatapianie się w przeżyciach innych – utożsamianie się z bohaterem literackim,
- ✓ namiastka spełniania marzeń o podróżach i wspaniałych przygodach.

Dlaczego młodzież czyta?

W poszukiwaniu wartości poznawczo-
edukacyjnych:

- ✓ dążenie do odkrycia prawdy o świecie realnym,
- ✓ poszukiwanie prawdy o rzeczywistych problemach,
- ✓ poszukiwanie wiedzy, np. o historii Polski,
- ✓ rzadziej: poszukiwanie problemów egzystencjalnych i sposobów ich rozwiązania.

Dlaczego młodzież czyta?

W poszukiwaniu wartości moralno-etycznych:

- ✓ przyjaźni,
- ✓ lojalności,
- ✓ odwagi,
- ✓ postawy heroicznej,
- ✓ patriotyzmu,
- ✓ odpowiedzialności,
- ✓

Z. Zasacka, *Antynomie szkolnych i pozaszkolnych lektur*, „Polonistyka” nr 2, 2015

Funkcje etyczne literatury

- ▶ *Ethos* (grec.) – obyczaj; budowanie miejsca zamieszkania dla człowieka
- ▶ Funkcja refleksji etycznej: odsłaniać przed człowiekiem wartości, na których można budować życie, czyli wartości fundamentalne
- ▶ Budując siebie i świat, człowiek wciela wartości

Cechy wartości etycznych

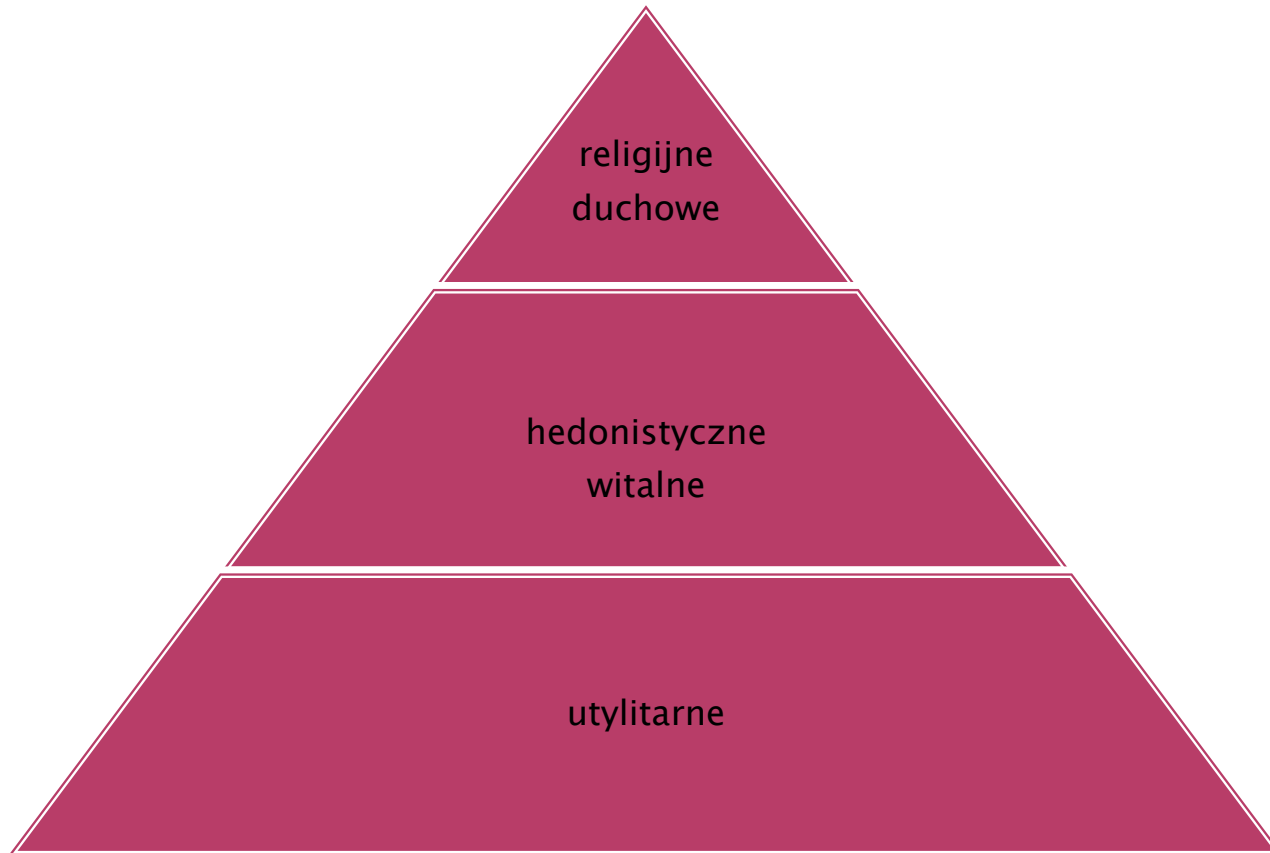
- ▶ Obiektywność (nawet mimo swej nierealności)
- ▶ Konkretność (wartości doświadczane zawsze w konkretnej sytuacji i w związku z obecnością konkretnej osoby)
- ▶ Imperatywność (zobowiązują moralnie; wystąpienie przeciwko obowiązkowi budzi poczucie winy)
- ▶ Dialogiczność – wartości realizujemy w odniesieniu do innej osoby

Doświadczanie wartości

„Wszelkie czynności człowieka wiążą się z doświadczaniem jakichś wartości, które realizują bądź od których uciekają. Wartości te decydują o ich aksjologicznym charakterze, jeszcze zanim człowiek może je związać z takim czy innym zamiarem”

J. Tischner, *Etyka wartości i nadziei*,
w: *Wobec wartości*, Poznań 2001.

Wartości wyższe i niższe

Wartości

Hierarchia wartości pozwala człowiekowi ustalić właściwy porządek (*Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie*: zatrzymanie się przy pobitym, obmycie ran, zawiezienie do gospody, zapewnienie pobytu w gospodzie do odzyskania zdrowia, zapewnienie o powrocie)

- ▶ dobrze – lepiej – najlepiej

Wartości duchowe

Piękno – wartość estetyczna

Prawda – prawdomówność, rzetelność, wszechstronność, mądrość, przenikliwość, dobra rada

Dobro – sprawiedliwość, szlachetność, męstwo, życzliwość, heroizm

Wartości duchowe – realizuje je osoba/ persona

Wartości duchowe – realizuje się nie tylko w odniesieniu do świata, ale także do samego siebie

Prawda – wartość przewodnia (najpierw trzeba wartość trzeba prawdziwie poznać, by potem móc ją realizować)

Wartości religijne

„Świętość jest tym, co najwyższe. Gdy człowiek spojrzy w twarz prawdziwej świętości, budzi się w nim najwyższy zachwyt i poczucie szczęścia. Świętość nadaje sens wszelkim innym wartościom, a zwłaszcza wysiłkom zmierzającym do ich realizacji. Świętość wyciska na nich piętno stałości. Ona utrwała to, co dobre, sprawiedliwe i heroiczne”

J. Tischner, *Etyka wartości i nadziei*,
Poznań 2001

Wartości najwyższe

Człowiek to istota moralna – za wartości,
a zatem to, co niewidzialne, potrafi oddać
życie

Wartości a kryzys literatury (i nie tylko)

Dzisiejszy kryzys lektury spowodowany jest w dużej mierze tym, że przeczytanie książki zajmuje młodemu człowiekowi niewiarygodnie dużo czasu. To „niewiarygodnie” nabiera realnego kształtu w zestawieniu z prędkością posługiwania się przez tego człowieka innymi narzędziami komunikacyjno informatycznymi. Dla nastolatka, który w ankiecie wyznaje, że „dzień bez komputera to apokalipsa”, przeczytanie całej lektury jest nie tylko nie lada wyczynem, lecz także poświęceniem.

*Po co googleinteligentowi literatura,
Anna Janus-Sitarz, W poszukiwaniu czytelnika
diagnozy, inspiracje, rekomendacje*

Wartości a kryzys literatury

Literatura piękna jest nie po to, aby rozpowszechniać informacje, ale przede wszystkim po to, aby zatrzymać czytelnika w biegu, skłonić do myślenia, czasem przeżywania, które wzbogaca osobowość, rozwija empatię, zdolność rozumienia świata

Tamże

Czytanie a wartości

Czytanie tekstu to odtwarzanie z jego materii znaczeń, które mają za zadanie poruszyć obszary intuicji, intelektu, świadomości i wrażliwości, stawiając odbiorcę w roli nie tyle przyswajającego wiedzę, ile uczestnika misterium, w którym odbywa się gra znaczeń, sensów i ocen – również jego sensów i jego ocen, ich wymiana i wzbogacenie [...]

W świetle tej złożoności zrozumiała jest również trudność odbioru, wysiłek, jaki towarzyszyć musi procesowi rekonstruowania tego, co najważniejsze i najbardziej przemijające (choć najtrudniej uchwytnie), a co składa się na przestrzeń „świętych obcowania” – tradycji ważnej dla danej społeczności”

B. Kryda, Dziedzictwo – do przyjęcia czy do odrzucenia. O uwarunkowaniach przejmowania wartości w szkolnej lekturze tekstów literackich

Literatura a wartości w podstawie programowej

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu:

- 1) wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);
- 2) wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;
- 3) formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób (...)

Literatura a wartości w podstawie programowej

Zadaniem szkoły podstawowej jest wprowadzenie uczniów w świat literatury, ugruntowanie ich zainteresowań czytelniczych oraz wyposażenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury. Szkoła podejmuje działania mające na celu rozbudzenie u uczniów zamiłowania do czytania oraz działania sprzyjające zwiększeniu aktywności czytelniczej uczniów, kształtuje postawę dojrzałego i odpowiedzialnego czytelnika, przygotowanego do otwartego dialogu z dziełem literackim. W procesie kształcenia i wychowania wskazuje rolę biblioteki (szkolnej, publicznej, naukowej i in.) oraz zachęca do podejmowania indywidualnych prób twórczych.

► Dziękuję